
DEN SVENSKA RÄTTSSEKRETERAREN – EN ALLTFÖR SÄLLSYNT FÅGEL

Martin Johansson*

EES-avtalet trädde i kraft den 1 januari 1994. Ett år senare blev Sverige medlem i EU. Under de gångna drygt tretton åren har elva svenska jurister, under kortare eller längre perioder, varit rättssekreterare på EG-domstolen, Förstainstansrätten och EFTA-domstolen (inklusive de nuvarande rättssekreterarna).¹ Under samma period har tjänsterna som rättssekreterare på de svenska kabinetterna på de två förstnämnda domstolarna tio gånger tillsatts med icke svenska jurister.² För närvarande finns det en svensk rättssekreterare på Förstainstansrätten och en på EG-domstolen.³

Man måste djupt beklaga denna situation som i mer än ett hänseende innebär en stor förlust för det svenska rättssystemet.

För det första har rättssekreterarna ett icke obetydligt inflytande på innehållet i domarna och generaladvokaternas förslag till avgörande. Deras roll är att vara domarens/generaladvokatens närmaste personliga juridiske rådgivare och assistent. Det är nästan uteslutande också de som håller i pennan när utkast till rapporter, domar, förslag till avgöranden, PM med synpunkter på referentens utkast, etc. utarbetas. Härigenom har de möjlighet – och skyldighet – att försöka övertyga ”sin” domare/generaladvokat om den lösning de anser vara den riktiga. I denna roll är rättssekreterarna givetvis påverkade av den rättsliga traditionen i det land i vilket de är utbildade. Varje jurist har med sig ett ”bagage” av

* Senior Counsel, Advokatfirman Vinge, Bryssel, tidigare rättssekreterare vid EG-domstolen, Förstainstansrätten och EFTA-domstolen. De åsikter som framförs är författarens egna.

¹ För en beskrivning av rättssekreterarnas arbetsuppgifter och bakgrund, hänvisas till författarens artikel, ”En rättssekreterares liv och leverne”, i detta nummer av ERT.

² Det bör i detta sammanhang upplysas om att eftersom EG-domstolens och Förstainstansrättens enda arbetspråk är franska, det är mycket vanligt förekommande att ledamöterna väljer att tillsätta en av de tre rättssekreterartjänsterna med en jurist som har franska som modersmål.

³ Såsom framgår av den i fotnot 1 nämnda artikeln, har varje domare och varje generaladvokat på Domstolen tre rättssekreterartjänster. Utöver detta har majoriteten av generaladvokaterna och några av domarna använt en av kabinettets sekreterartjänster för att tillsätta en fjärde rättssekreterare. På Förstainstansrätten har varje domare också tre rättssekreterartjänster, medan domarna på EFTA-domstolen har var sin rättssekreterartjänst.

rättsliga teorier, begrepp, principer och argumentation från sitt eget rättssystem.

Såsom Ulf Bernitz mycket riktigt understrukt i en artikel i ett tidigare nummer av denna tidskrift, får EG-domstolen information om nationell rätt, och de problem som möter i medlemsstaterna, vid EG-rättens tillämpning genom framställningar om förhandsavgöranden från de nationella domstolarna och dessa informationer och denna dialog påverkar den fortgående rättsbildningen i EG-domstolen.⁴ Givetvis påverkas denna rättsbildning i EG-domstolen och Förstainstansrätten också av det rättsliga "bagage" som juristerna som arbetar på dessa domstolar har med sig. Detta gäller i första hand domarna och generaladvokaterna, men även i stor utsträckning rättssekreterarna.

Det bör också framhållas att det inte är vattentäta skott mellan de olika domar- och generaladvokatskabinetten, utan att rättssekreterarna sinsemellan diskuterar EG-rättsliga frågor, inte enbart i konkreta mål utan även mer allmänt. Rättssekreterarnas varierande bakgrund vad gäller nationalitet, utbildning och arbetslivserfarenhet bidrar till att göra EG-domstolen och Förstainstansrätten till en sort juridisk "smältdegel" i vilken det är viktigt, både för EG-domstolen och Förstainstansrätten själva och för respektive medlemsstat, att EU:s samtliga rättssystem och rättstraditioner är väl representerade. EG-domstolen och Förstainstansrätten klarar sig givetvis även om den ena eller andra medlemsstaten är sämre representerad bland rättssekreterarna, men det är utan tvekan så att den källa ur vilken dessa domstolar hämtar inspiration utaromas.

Enkelt uttryckt: ju färre svenska rättssekreterare desto mindre inflytande får de svenska rättstraditionerna.

För det andra får rättssekreterarna, som oftast är i början av eller i mitten på sin karriär, en gedigen erfarenhet av EG-rätten och dess interagerande med de nationella rättssystemen liksom av respektive domstols organisation och förfaranden. Denna kunskap och erfarenhet är något som de olika aktörerna inom de nationella rättsväsendena alltid kommer att ha behov av. Oavsett om rättssekreterarna efter avslutat värv går till EU:s institutioner, till medlemsstaternas regeringskanslier, parlament och domstolar eller till universitet eller advokatbyråer, så kommer denna sakkunskap, direkt eller indirekt, på ett eller annat sätt, de nationella rättssystemen tillgodo.⁵ I dagens EU är detta av stor betydelse med tanke på att stora delar av medlemsstaternas nationella lagstiftning i själva verket utgörs av genomförda EG-direktiv och direkt tillämpliga EG-förordningar och att en väsentlig del av både den privata och den offentliga verksamheten styrs av denna lagstiftning. I ett land som Sverige, där kännedomen om EG-

⁴ Ulf Bernitz, "Kommissionen ingriper mot svenska sistainstansers obenägenhet att begära förhandsavgöranden", ERT 2005 s. 109, s. 116.

⁵ Även om en del söker sig till någon annan av EU:s institutioner, flyttar huvuddelen av rättssekreterarna tillbaka till sina ursprungsländer eller söker tjänster med anknytning till dessa.

rätten onekligen uppvisar vissa brister,⁶ måste detta anses vara av extra stor betydelse.

Till detta skall läggas de kunskaper i franska (och eventuellt andra officiella EU-språk) en rättssekreterare tillägnar sig, den utlandserfarenhet hon eller han får samt de internationella kontakter hon eller han knyter under sin tid på EG-domstolen och Förstainstansrätten.

Vad beror det då på att det inte finns fler svenska rättssekreterare på Luxemburgdomstolarna? Ett av skälen är att det är svårt att hitta kompetenta svenska jurister, med kunskaper i EG-rätt och franska⁷ och helst med en viss arbetslivserfarenhet, som är villiga att flytta ner till Luxemburg för att ta en tjänst som rättssekreterare.

Detta i sin tur torde ha flera förklaringar. En av dem är säkerligen att relativt få svenska jurister är medvetna om tjänstens existens och ännu färre har kännedom om vilka uppgifter den innefattar. Förhoppningsvis kan artikeln i detta nummer av ERT, om rättssekreterarna och deras arbetsuppgifter, bidra till att sprida lite ljus över denna tjänst.⁸

En annan förklaring är att arbetsgivarna inte alltid tycks värdesätta rättssekreterarnas erfarenhet och att det därför inte är lika tilltalande för en svensk jurist att ta tjänstledigt eller lämna sin aktuella tjänst för att under en viss period (vanligtvis tre till sex år) arbeta som rättssekreterare. Eftersom det oftast är förenat med en del extra besvär och komplikationer att flytta utomlands (partners arbetsituation, barnens skolgång, etc), är det många som föredrar att stanna kvar i Sverige när de dessutom får reda på att det inte anses som en merit att ha varit rättssekreterare, att de när de kommer tillbaka i bästa fall kan få tillbaka sin gamla tjänst med tillgodoräknande av åren som rättssekreterare och att de absolut inte skall räkna med någon befordran (utan snarare riskerar att få se sig förbigångna av sina gamla kollegor, som stannat kvar).

Detta måste ändras. Det ligger i Sveriges, svenska rättsväsendets och svenska arbetsgivares intresse att vi får fler svenska jurister med erfarenhet från att ha varit rättssekreterare på EG-domstolen och/eller Förstainstansrätten. Dels för att

⁶ Se, bland annat, Ulf Bernitz, op. cit., och "Svenska domare kämpar mot EG-rätten i det tyska", *Dagens Industri*, 26 oktober 1999, Johanna Engström, "Toskansk olivolja får svenska domstolar på glid – EG-rättens betydelse för några förvaltningsrättsliga spörsmål", *ERT* 2005 s. 138; Lars-Henriksson, "I kartell mot sig själv. Kommentar till avgörandet MD 2004:21 om räckvidden av 6 § konkurrenslagen/artikel 81.1 EG", *Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet* 2/2004–2005, p. 422; Martin Johansson, "Artikel 234 EG – en del av det svenska rättssystemet", *SvJT* 2007 s. 216; Magnus Schmauch, "Lack of preliminary rulings as an infringement of Article 234 EC? (Commission case COM 2003/2161, procedure against the Kingdom of Sweden)", 2005 *European Law Reporter* p. 445, samt Nils Wahl, "Vad är oddsen för att det svenska spelmonopolet är förenligt med EG-rätten? – Regeringsrättens dom i Wermdö Krog" *ERT* 2005 s. 119.

⁷ Såsom angetts ovan, i fotnot 2, är EG-domstolens och Förstainstansrättens (enda) arbets-språk franska.

⁸ Se fotnot 1.

de svenska rättstraditionerna (liksom andra länders rättstraditioner) behöver vara med och påverka rättsbildningen vid dessa domstolar. Dels för att det behövs fler svenska jurister med fördjupade kunskaper i EG-rätt, som kan förklara gemenskapsrättens rättskällelära, hur man läser och tolkar gemenskapslagstiftningen, förhållandet mellan gemenskapsrätten och den nationella rätten, EU:s institutionella uppbyggnad, förfarandena inför EG-domstolen och Förstainstansrätten, när, var och hur en framställan om förhandsavgörande bör göras, etc.

Arbetsgivarna bör därför snarast underlätta för, och uppmuntra, berörda jurister att söka tjänster som, och att tacka ja till erbjudanden om att bli, rättssekreterare. Tjänstledighet bör beviljas när detta är möjligt och i andra fall bör löfte ges om återanställning. Detta bör ses som en investering. Även om det givetvis inte går att garantera en automatisk befordran vid återkomsten, bör man göra helt klart att det ses som en merit att ha innehaft en tjänst som rättssekreterare och att detta väger tungt vid framtida tillsättningar.

EG-rätten är inte något folkrättsligt regelverk utan en del av dagens nationella rättssystem. Den tränger in i snart sagt varje sektor av dessa. Som nämnts ovan utgörs stora delar av medlemsstaternas lagstiftning i själva verket av genomförda EG-direktiv och direkt tillämpliga EG-förordningar. Gemenskapsrätten har företräde och stora delar av fördragens, förordningarnas och direktivens bestämmelser har dessutom direkt effekt och kan följaktligen åberopas av enskilda inför nationell domstol.

I en sådan värld är det viktigt att de svenska rättstraditionerna är välrepresenterade vid den institution som har att "säkerställa att lag och rätt följs vid tolkning och tillämpning av [EG-fördraget]"⁹ samt att det finns svenska jurister med erfarenhet av arbetet som rättssekreterare vid EG-domstolen och Förstainstansrätten.

⁹ Artikel 220, första stycket, EG föreskriver: "Domstolen och Förstainstansrätten skall inom ramen för sina respektive behörighetsområden säkerställa att lag och rätt följs vid tolkning och tillämpning av detta fördrag".